

NatuurWijs

DE NATUUR ALS KLASLOKAAL

EEN RECORD JAAR

JAARVERSLAG
2021

"Dit jaarverslag draagt niet zomaar de titel 'Een record jaar'. Ondanks Covid 19, thuisonderwijs en 'lockdowns' zagen we in 2021 over de hele linie van onze werkzaamheden groei. Te beginnen met het belangrijkste, het aantal kinderen dat heeft meegedaan aan NatuurWijs, in 2021 meer dan ooit, maar liefst een kleine 20.000. Een belangrijk deel van deze kinderen doet mee aan de NatuurWijs-leerlijn voor groep 1 tot en met groep 8 van de basisschool, waarbij alle leerdoelen voor natuur worden behaald. In 2021 zijn er maar liefst 5 nieuwe NatuurWijs-leerlijn scholen bijgekomen.

Meer kinderen betekent ook meer NatuurWijzers. En ook hier hebben we groei gezien. We mochten 28 nieuwe NatuurWijzers verwelkomen in het NatuurWijs netwerk.

Noemenswaardig is dat twee leerkrachten hebben meegedaan aan de training, zodat zij als gecertificeerde NatuurWijzers zelf NatuurWijs kunnen uitvoeren op hun eigen school. Dit zien we als een belangrijke eerste stap in het mogelijk maken dat leerkrachten zelf vorm en inhoud kunnen geven aan natuuronderwijs op hun eigen scholen.

Nederland wordt steeds kleurrijker en meer divers en dat ervaren onze NatuurWijzers in de dagelijkse omgang met groepen kinderen. Ter ondersteuning van de NatuurWijzers is er in 2021 een nieuwe trainingsmodule ontwikkeld; NatuurWijs Integraal. In dit jaarverslag leest u hier meer over.

De VakantieToers, onze activiteiten tijdens schoolvakanties voor kinderen in de grote steden, mochten rekenen op ruim een verdubbeling van het aantal deelnemers ten opzichte van het jaar daarvoor. De goede samenwerking met welzijnsorganisaties en lokale sociale makelaars speelt een cruciale rol in het succes van deze activiteiten.

NatuurWijs gunt alle kinderen dat ze opgroeien in verbondenheid met natuur, waarin ze spelen, ontdekken en leren. In 2021 hebben we een stevige stap gezet in het realiseren van onze ambitie dat alle kinderen in hun basisschooltijd in aanraking komen met NatuurWijs. Via de natuurdagen onder begeleiding van onze NatuurWijzers of via de online beschikbare natuuropdrachten onder begeleiding van ouders, grootouders of andere verzorgers.

We zijn bijzonder trots op alle leerkrachten, NatuurWijzers en de vele partners waarmee we samenwerken. En ongelooflijk dankbaar naar alle sponsors die ons werk steeds opnieuw weer mogelijk maken."

DEBBIE KAMPHUIS

Voorzitter bestuur Stichting NatuurWijs

Record aantal kinderen

In 2021 gingen maar liefst 19.350 kinderen met NatuurWijs naar buiten. Het hoogst aantal ooit! Een mooie mijlpaal, want NatuurWijs wil bereiken dat alle kinderen in hun basisschooltijd minimaal één keer in aanraking komen met NatuurWijs buiten.

NatuurWijs leerlijn voor alle kinderen in Schoorl

In 2021 zijn er twee nieuwe NatuurWijs-leerlijn scholen bijgekomen in Schoorl. Patricia van Lieshout, manager van Buitencentrum Schoorl, kan de NatuurWijs-leerlijn iedereen aanraden: "Je gaat de hele dag met de kinderen op pad en laat ze vanuit hun zintuigen zelf dingen ontdekken. Dat doen we aan de hand van thema's als milieu, maar ook kunst en natuur. Dan zie je bijvoorbeeld dat kinderen die in de klas soms moeite hebben om zich te concentreren, buiten een en al oor zijn." Patricia wist, met hulp van het Buitenfonds sponsoring te regelen waardoor ze elf vrijwilligers kan laten opleiden tot NatuurWijzer voor het Buitencentrum Schoorl. "Ik zou het liefst nog verder uitbreiden zodat ik nog een schoolregio kan bedienen. Er zijn zoveel mogelijkheden om mooie programma's voor kinderen te maken. En kinderen hebben nou eenmaal de toekomst. Als zij leren over stikstof en de gevolgen daarvan, dan hoop ik dat ze later andere keuzes maken."

NatuurWijs op de fiets

Met de hele klas op de fiets de natuur verkennen. Hoe avontuurlijk is dat?! In Den Haag zijn NatuurWijzers Martin Bruijn en Ernst Fortunati van start gegaan met een nieuw project 'Natuurlijk Fietsen'. Met basisschoolkinderen van groep 6 t/m 8 gaan ze op pad en bezoeken tijdens de natuurdagen verschillende leuke natuurgebieden zoals Hollands Duin of het Haagse Bos. Natuurbeleving vanaf de fiets! Dit initiatief wordt gesteund met een donatie van Fonds1818. Om de kinderen goed zichtbaar op pad te laten gaan dragen ze voor de veiligheid opvallende signaleringshesjes met het NatuurWijs logo.

NatuurWijs VakantieToers - stoer 3 daags natuurprogramma

Er zijn drie Zomertoers en een Herfsttoer in Amsterdam geweest – kinderen uit de Indische buurt, uit Amsterdam Zuid-Oost en Amsterdam Nieuw-West hebben meegedaan aan deze bijzondere dagen waarin ze worden helemaal ondergedompeld in de natuur, voor velen een compleet nieuwe ervaring.

In Utrecht is er, naast de Herfsttoer, nu ook voor het eerst een Zomertoer georganiseerd, wederom met onze partners DOCK en Utrecht Natuurlijk. Het was een groot succes. Met name het natuurgebied Lage Vuursche was enorm in trek bij de kinderen.

De NatuurWijs Lente-, Zomer- en Herfsttoers bestaan uit 3 hele dagen in de natuur onder begeleiding van professionele NatuurWijzers en vrijwilligers. Deze toers worden in de schoolvakanties uitgevoerd, in samenwerking met welzijnsorganisaties, gemeenten en sociaal makelaars. Ze worden aangeboden aan kinderen die anders niet op vakantie zouden gaan. Naast de begeleiding regelen we ook vervoer. De kinderen worden met een touringcar in hun wijk opgehaald en aan het einde van de dag weer teruggebracht. En ze genieten gedurende de dag van een gezonde lunch, fruit en andere gezonde snacks.

NatuurWijs VakantieToers is een totaal concept en wordt mogelijk gemaakt door onze sponsors (Edwin Bouw Fonds, Groen doet goed Utrecht).

“

Het leukste vond ik dat we konden vissen en vuur maken, want dat doe ik niet vaak. En ik heb geleerd dat duizendpoten heel snel zijn. De natuur is belangrijk want zonder de natuur kan ik niet leven”

DANNA, DEELNEMER HERFSTTOER

NatuurWijs wordt in **drie varianten** aangeboden aan basisscholen:

- **Bosuitje**, 1 schooldag; onderdompeling in de natuur, alle tijd en ruimte om de natuur te beleven en ontdekken in je eigen tempo
- **Driedaagse**, drie dagen per schooljaar samen met de hele klas de natuur in. Elke natuurdag wordt aangevuld met een voorbereidende les en een verwerkingsles in de klas door de leerkracht
- **NatuurWijs-leerlijn**, alle kinderen van groep 1 t/m 8 gaan drie schooldagen per jaar de natuur in, ter vervanging van een natuurmethode.

In 2021 hebben **19.350 kinderen** meegedaan aan NatuurWijs. Dit is het hoogst aantal kinderen ooit ontvangen in een jaar sinds de start van NatuurWijs! En ook nog in een jaar waar er nog sprake was van beperkte bewegingsvrijheid voor scholen vanwege de aanhoudende Coronapandemie. Met dank aan onze toegewijde en deskundige NatuurWijzers!

Online opdrachten voor buiten. We blijven leerkrachten stimuleren om zelf naar buiten te gaan met hun leerlingen door het beschikbaar stellen van 100+ natuuropdrachten – voor op het schoolplein of park in de buurt van de school. Alle 2.000 abonnees krijgen elke maand 3 doe-opdrachten en 4x per jaar een seizoensspecial met daarin 5 doe-opdrachten met het seizoen als thema.

Onze locaties

Er zijn NatuurWijs locaties in Amsterdam, Utrecht, Den Haag, Leiden, Rotterdam, Schiedam/Vlaardingen /Maassluis, Breda en Rivierenland-West (in de Betuwe). Al deze locaties hebben een eigen coördinator die het lokale team van NatuurWijzers ondersteunt met acquisitie en planning van de buitendagen met scholen. Daarnaast wordt NatuurWijs uitgevoerd door individuele NatuurWijzers verspreid over het hele land.

Groep 5-8 Lente Zomer

Metamorfose

Op zoek naar insecten in verschillende ontwikkelingsstadia. Heb je een eitje, larve of nimf, pop of imago gevonden?

Download bestand

Groep 5-6 Lente

Eieren uitbroeden

Zoek vogelnesten en leef je in hoe het voor een vogel is om eieren uit te broeden.

Download bestand

Groep 5-8 Lente

Een ei ontleden

Onderzoek hoe een ei in elkaar zit en maak er daarna een lekkere mugcake van.

Download bestand

Waterwijzer in Rotterdam

In 2021 hebben maar liefst 425 kinderen meegedaan aan het succesvol project Waterwijzer in Rotterdam. Stichting Plezierrivier De Rotte heeft de uitvoering van het programma in goede banen begeleidt. NatuurWijzers van het Rotterdamse team hebben de WaterWijzer activiteiten begeleidt.

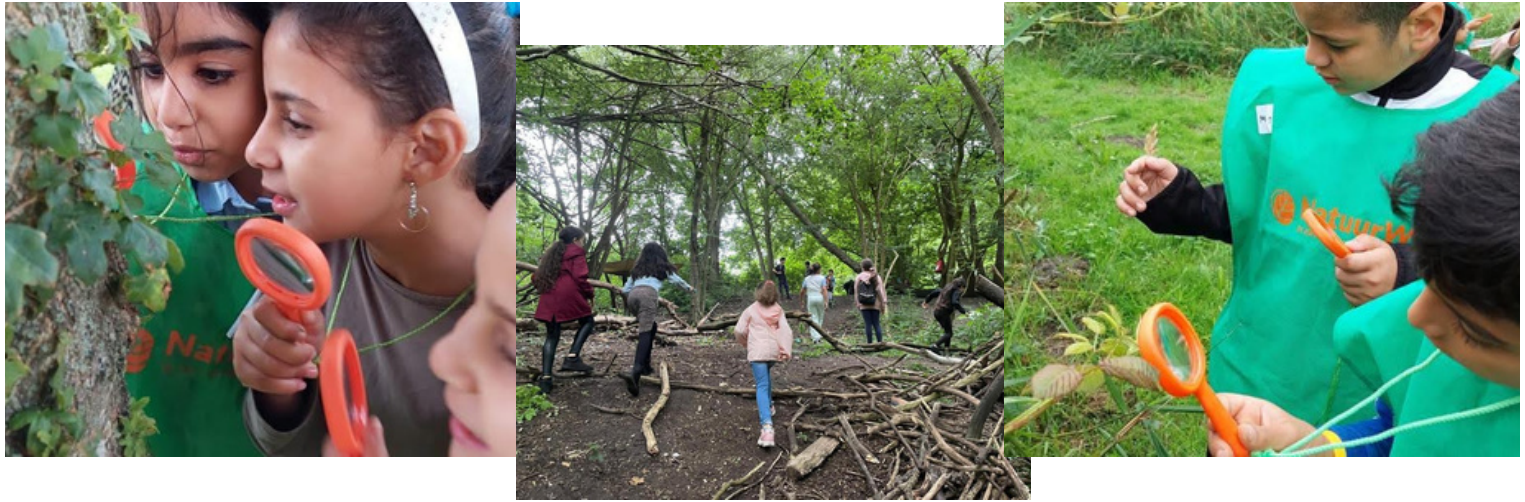
HeuvelrugWijs

In lijn met de educatieambities van het Nationaal Parken Bureau (Magische momenten, educatiestrategie voor de nationale parken, juni 2020) willen betrokken partijen – NatuurWijs, IVN Natuureducatie, en Omgevingsdienst regio Utrecht (ODRU) - een impuls geven aan natuureducatie in de nationale parken, te beginnen met Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug. In 2021 is een start gemaakt met het opzetten van een nieuw NatuurWijs programma onder de naam HeuvelrugWijs. Na een positieve evaluatie, wordt deze uitgerold naar minimaal twee andere nationale parken.

Natuur als leukste vak

NatuurWijs werkt al een aantal jaren samen met Duurzame Pabo, IVN en Ark Natuurontwikkeling aan het project *Natuur als leukste vak*. Hoofddoel van het project is om Pabo studenten kennis te laten maken met verschillende vormen van natuureducatie, waaronder NatuurWijs, tijdens hun opleiding. Na een periode te hebben stilgelegd ten gevolge van de corona maatregelen, is het project in 2021 opnieuw opgestart.

Stichting Nationale Boomfeestdag en Stichting Buitenfonds

Boomfeestdag, Buitenfonds en NatuurWijs zijn drie 'labels' van Staatsbosbeheer. De drie organisaties zoeken elkaar waar mogelijk op en werken samen. Zo benutten ze elkaars expertise en sterke punten om projecten te realiseren. Stichting Nationale Boomfeestdag heeft sinds 1957 samen met schoolkinderen al miljoenen bomen geplant. Stichting NatuurWijs stimuleert met haar NatuurWijzers kinderen om met al hun zintuigen de natuur te beleven en ontdekken. En Stichting Buitenfonds werft fondsen voor (bomen)projecten die educatie en beleving van natuur mogelijk maken. Zo hebben Buitenfonds en NatuurWijs de handen ineengeslagen om de introductie van NatuurWijs in Schoorl mogelijk te maken. Hier leest u meer over onder 'De highlights van 2021' in dit jaarverslag. En NatuurWijs heeft een bijdrage geleverd aan de vernieuwde Bomenmap van Boomfeestdag.

Gemeenten

Om de drempel voor deelname aan NatuurWijs voor scholen te verlagen, richt NatuurWijs zich op samenwerking met gemeentelijke NME-afdelingen. Allereerst om in het NME-aanbod opgenomen te worden dat centraal per gemeente aan scholen wordt aangeboden (digitale NME-gids/reserveringssysteem). Daarnaast bieden gemeenten vaak de mogelijkheid aan scholen om met korting of zelfs gratis deel te nemen. NatuurWijs maakt afspraken met gemeenten om voor deze subsidie in aanmerking te komen.

Welzijnsorganisaties en social makelaars

NatuurWijs maakt zich zorgen over de kansenongelijkheid onder kinderen en zet zich daarom in voor kinderen die in aandachtswijken opgroeien. Aan deze kinderen bieden we NatuurWijs-dagen aan tijdens de schoolvakanties. De kinderen bereiken we via welzijnsorganisaties en sociaal makelaars. Deze organisaties kennen de kinderen en de gezinnen waar ze deel van uitmaken goed. In 2021 hebben we, bijvoorbeeld, onze samenwerking met Combiwel (welzijnsorganisatie Amsterdam) voortgezet en zijn we een nieuwe samenwerking aangegaan met DOCK (social makelaar in o.a. Utrecht).

NatuurWijzer training

In 2021 hebben we de NatuurWijzer training vernieuwd. De training is uitgebreid met de onderdelen Pedagogiek en Diversiteit. Beide onderdelen worden gegeven door gespecialiseerde docenten van de Hogeschool Leiden. De samenwerking met OLLA (Outdoor Living and Learning Academy) van de Hogeschool Leiden leidt tot een verrijking van de NatuurWijzer training en wordt hoog gewaardeerd door de deelnemers. Er zijn in 2021 twee trainingen geweest. Een 'open training', die we tot 10 deelnemers hebben beperkt om aan de Corona maatregelen te voldoen, en later in het jaar een volle training op locatie in Schoorl.

Nieuwe training ontwikkeld: NatuurWijs Integraal

Nederland wordt steeds kleurrijker en meer divers en dat ervaren onze NatuurWijzers in de dagelijkse omgang met groepen kinderen. Op hun verzoek is er in 2021 een nieuwe training ontwikkeld – NatuurWijs Integraal – waarin de NatuurWijzer eerst stilstaat bij zijn of haar eigen vooroordelen, welke stereotypen ze onbewust hanteren en welke ervaringen ze zelf hebben rond uitsluiting. De NatuurWijzer krijgt inzicht in omgaan met kinderen vanuit inclusiviteit. Hier komen de vragen en ervaringen van NatuurWijzers aan de orde. Tijdens deze tweedaagse training maken de deelnemers kennis met het intersectioneel denken, krijgen ze inzicht in de verschillende vormen van diversiteit die in Nederland bestaan, alsmede inzicht in de migratieprocessen en emancipatie-bewegingen in Nederland. Deze training is in 2021 twee keer aangeboden aan de NatuurWijzers en kon rekenen op een volle bak en een hoge waardering. NatuurWijs Integraal wordt vanaf 2022 geïntegreerd in de NatuurWijzer training.

*Met het diploma NatuurWijzer op zak
heb ik mijn werk uitgebreid
en kan ik mooie natuurervaringen creëren
voor kinderen in hun omgeving*

Romy Muste, NatuurWijzer

Terugkomdagen - 10 maart en 24 september

Op 10 maart hebben ruim 40 NatuurWijzers deelgenomen aan de 'online' terugkomdag over natuur, kunst en verwondering. Roosien Verlaan, specialist kunst- en cultuureducatie aan de Hogeschool Leiden, heeft een workshop verzorgd waarbij de deelnemers, zowel online als buiten in hun eigen omgeving, ervaring konden opdoen in het werken met fantasie, inlevingsvermogen en spel in de natuur.

Wat is pedagogiek? Hoe ontwikkelen kinderen zich? Dit waren enkele vraagstukken die tijdens de terugkomdag op 24 september aan de orde kwamen. In de boeiende workshop, voor het eerst in anderhalf jaar live, heeft pedagoge Karlijn de Jong ons meegenomen in de ontwikkeling van het kind. We doorliepen de basisschoolleeftijd en bespraken welke belangrijke kenmerken horen bij welke leeftijd. Welke kansen liggen er en waar moet je rekening mee houden? Karlijn nam alle tijd voor de specifieke vragen uit de praktijk van de NatuurWijzers.

Staatsbosbeheer

Staatsbosbeheer is een van de founding partners van NatuurWijs, samen met NatuurCollege. Contact met natuur is waardevol voor kinderen. Bij Staatsbosbeheer zien ze het als een belangrijke maatschappelijke taak om kinderen en natuur met elkaar te verbinden. Dat doen ze door hen te stimuleren in de natuur te komen spelen, ervaren en leren. Via speelbossen, gezinsactiviteiten, maar ook via educatieprogramma's voor basisscholen, brede scholen en buitenschoolse opvang.

NatuurWijs geeft al ruim 15 jaar vorm en inhoud aan natuureducatie voor Staatsbosbeheer. Dit doen we voor kinderen op de basisschool en BSO, via de beheerteams en de buitencentra. Al meer dan 100.000 kinderen zijn met NatuurWijs naar buiten geweest! Tevens levert NatuurWijs alle opdrachten aan voor 'Leer het van de boswachter' in het maandelijkse nieuwsbericht van Staatsbosbeheer aan scholen.

NatuurCollege

NatuurCollege heeft het initiatief genomen tot het ontwikkelen van NatuurWijs en is tevens ook een van de founding partners, samen met Staatsbosbeheer. In de ontwikkelfase was een belangrijke rol weggelegd voor de Universiteit Utrecht, die verantwoordelijk was voor het ontwikkelen van de didactische component van NatuurWijs.

Het NatuurCollege is in 2000 opgericht door Prinses Irene met als doel de relatie tussen mens en natuur te agenderen en versterken. De gedachte hierbij is dat die relatie van groot belang is voor de ontwikkeling van de individuele mens, evenals voor de samenleving als geheel. Deze gedachte vormt een rode draad door de training van onze NatuurWijzers. NatuurCollege draagt bij aan de NatuurWijzer-training door ook te zorgen voor vernieuwing van ons trainingsaanbod. Daarnaast werken we samen met het NatuurCollege om stages te gaan aanbieden aan studenten van MBO, HBO en WO opleidingen.

Een flinke stijging in de cijfers
ten opzichte van 2020*

774

+40,3% *

schoolklassen
mee naar buiten*

19.350

+40,3% *

kinderen mee op pad
met een Natuurwijzer,
een **RECORD!**

414

+63.8%

deelnemers
VakantieToers

83.192

Unieke downloads
'Leer het
van de boswachter'

* toelichting op de hoge stijging 2021;
aantal kinderen en klassen was in 2020 lager
dan andere jaren ivm coronamaatregelen

 559 ^{+17%}

 954 ^{+35%}

 2582 ^{+5%}

Website

Aantal bezoeken
152.661 ^{+35%}

3581

abonnees
maandelijkse
nieuwbrief *

Team NatuurWijs

110 actieve NatuurWijzers, **een stijging van 18%**

8 coördinatoren

6 trainers

8 mentoren

4 ambassadeurs

Bestuur en kernteam

Stagiaires: 4 pabostudenten van Fontys Hogeschool,
locatie Den Bosch.

* nulmeting 2021, in 2020 hebben we de abonnees niet geteld en gepubliceerd

Een greep uit onze NatuurWijzers

Martin Bruijn

Janneke van
Ruijven

Rudy van der
Aar

Mereke
Wijsman

Agnes Meijs

Nico Arkes

KINDEREN EN LEERKRACHTEN AAN HET WOORD

"De kinderen en ik hebben ontzettend genoten. Dit moet tijdens de 'gouden weken' in het begin van het schooljaar ingepland worden."

Miriam Bosman, Leerkracht groep 4
KBS De Horizon

Deze jongen wilde liever thuisblijven, want hij 'had niets met natuur'. Achteraf vroeg de juf (groep 7, Basisschool Wereldwijs in Rotterdam) aan hem wat voor cijfer hij de dag gaf. Zijn reactie: **"Een 9. Eigenlijk een 10 maar omdat m'n nieuwe schoenen nu helemaal onder de modder zitten een 9."**

"Goh, dat vind ik nou zo mooi aan die natuur! De planten staan hier lekker te bloeien, de bijen halen hun honing en wij kunnen er ook mooi van genieten!"

Leerling groep 5
St. Josephschool in Leiden

"Het was erg leuk. De kinderen hebben genoten. En ze hebben ervaren dat je veel kunt zien en vinden in de natuur, als je maar goed kijkt"

Hettie Wever, Leerkracht groep 2
Basisschool De Rietvink

"Hoe langer je kijkt, hoe meer je ziet!", aldus een jongen (groep 7, Basisschool De Kersenboom in Diemen) die in het begin niks moest hebben van de natuur om zich heen. En die, toen iedereen ging zwemmen, met NatuurWijzer Stephanie achterbleef en opeens helemaal ontdeedde.

"Het is een geweldige unieke ervaring voor de kinderen en zeer leerzaam. Ook zelf steek ik er nog wat van op."

Iris Ipenburg, Leerkracht groep 8
OBS De Springbok

SPONSOREN

Sponsorbijeenkomst op 7 oktober

In oktober hebben we onze zeer gewaardeerde sponsors even in de watten gelegd! In aanwezigheid van het bestuur en een aantal NatuurWijzers hebben we de sponsors bijgepraat over de behaalde resultaten dankzij hun inzet, en ze ook deelgenoot gemaakt van de plannen van NatuurWijs voor de komende vijf jaar.

INKOMSTEN

Baten uit levering van diensten

Inkomsten scholen	60.970	19%
Inkomsten trainingen	31.035	10%
Overige inkomsten	340	0%
	92.345	29%

Baten sponsors en subsidies

Baten van verbonden organisaties zonder winstoogmerk	100.000	31%
Baten van andere organisaties zonder winstoogmerk	45.264	14%
Subsidies van overheden	6.633	2%
Sponsoring van bedrijven	16.318	5%
Giften van particulieren	1.129	0%
	169.344	52%

Baten uit vrijval bestemmingsfondsen

59.907	19%
--------	-----

Totale inkomsten

321.596	100%
----------------	-------------

KOSTEN

Besteed aan doelstellingen

Kosten uitvoer NatuurWijs	130.257	41%
Kosten trainingen	55.727	17%
Kosten lesmateriaal ter ondersteuning van leerkrachten	15.328	5%
	201.312	63%

Besteed aan backoffice

Wervingskosten	32.977	10%
Kosten van beheer en administratie	84.653	27%
	117.630	37%

Totale inkomsten

318.942	100%
----------------	-------------

Resultaat 2021

2.654